

گرافیک محیطی، کاربرد و زیبایی شناسی

■ ویکتوریا کریمی

Environmental graphics
application and aesthetics

Victoria Karimi

ویکتوریا کریمی
متولد ۱۳۴۳/شیراز
کارشناس ارشد تصویرسازی
دانشگاه تهران سال ۷۸
عضو هیات علمی دانشگاه سوره
عضو انجمن طراحان گرافیک ایران
داور کشوری هنرهای تجسمی ۱۳۸۲

خارجی است. در نمایشگاه‌ها و موزه‌ها نقشه‌ای بزرگ، در سر در ورودی باعث جلوگیری از سردرگمی بازدیدکنندگان می‌شود.

گرافیک محیطی مناسب و استاندارد می‌تواند در اطلاع‌رسانی، هدایت، سرعت، نظم و دقت و در نتیجه در بهره‌وری از زمان، به همراه آثار روانی و زیبایی شناسانه و بهبود رفتار و افکار جامعه نقش قابل توجهی داشته باشد. همانطور که تابلوهای جاده‌ها و اتوبانها باعث انتخاب مسیر صحیح و جلوگیری از اتلاف وقت است.

در این مجموعه مقالات قصد بر این است که روند انجام پروژه‌های گرافیک محیطی بیان گردد. البته با توجه به اینکه روش‌های اصلی بیان در طراحی محیطی متعدد است، لذا طراحان گرافیک هر کدام از منظر خاص و متفاوتی به آن می‌پردازند، اما هدف نهایی از آموزش این مبحث که یکی از کامل‌ترین مباحث درسی دانشگاهی در رشته گرافیک می‌باشد، در انتها باید منجر به یادگیری کار عملی و اجرایی در این زمینه شود.

گرافیک محیطی، اهداف و راهکارها

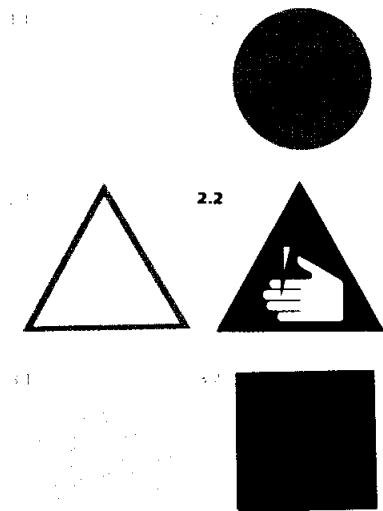
در محیط اطراف ما، فضاهای بیرونی و درونی نیاز به برقراری روابط منطقی و درست میان

در درس ارتباط تصویری (کاربرد و زیبایی شناسی) در رشته گرافیک مقطع کارشناسی درسی با عنوان گرافیک محیطی مطرح است که در بعضی از دانشکده‌های هنری این مبحث تدریس و در بعضی از قلم می‌افتد که این امر می‌تواند به دلیل بعضی نواقص در سرفصل‌های درسی باشد. با توجه به زمینه‌های اجرایی و جذاب بودن این شاخه گرافیک، همچنین اهمیت و گستره وسیع و کاربردی آن باعث شده که بسیاری از طراحان گرافیک به این بخش علاقه نشان دهند.

این گستره می‌تواند از محدوده‌ی علائم تصویری (پیکتوگرام‌ها) گرفته تا طرح‌های بزرگ و حجمی، بیل بوردها، طراحی علائم و تابلوهای شهری، بدنه ساختمانها و ... را شامل شود. طراحی روی لباس کارکنان یک فروشگاه، نصب علائم تصویری مناسب در جاهای صحیح همان فروشگاه و ... نظم و دقت نظر صاحبان و مسئولین آن مکان را نشان می‌دهد. این اهمیت دادن به محیط و سرمایه گذاری روی آن، سبب فروش بیشتر می‌شود. در یک فرودگاه تابلوها و سیستم‌های هدایت بصری به خویی مسافران و جهانگردان را هدایت می‌کند چون اطلاعات تصویری و علائم به عنوان یک زبان بین‌المللی، ایده‌آل‌ترین راه برای راهنمایی توریست‌های

HAND, EXTENDED PALM, WEDGE CUTTING FINGERS

2.2 Danger! Sharp object(s)

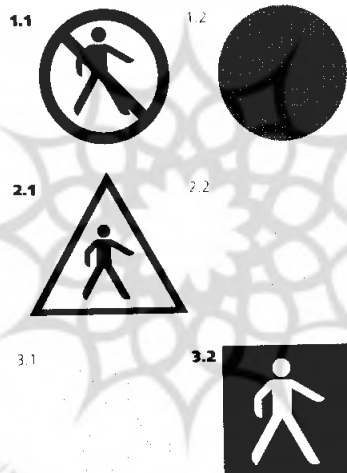
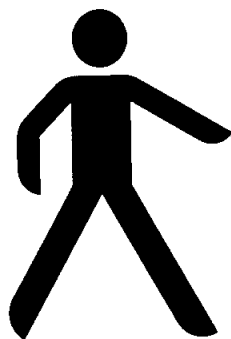

HUMAN FIGURE, WALKING

1.1 Stay put, do not cross

2.1 Caution! Pedestrians

3.2 Walk, cross

طراحی محیطی برای زیبا کردن محیط بصری

نشانه های تصویری یا پیکتوگرام

چنین است: رفتار تابع ویژگی های فضای زیست است.

طراح محیط علاوه بر ایده پردازی و خلاقیت باید نسبت به شناخت مواد و مصالح و نصب آنها برای تولید یک اثر ماندگار و زیبا اشراف داشته باشد. برای تحقق بخشیدن به این امر می تواند از آرشیتکت ها، طراحان صنعتی و ... مشاوره و یاری بطلبد.

ضرورت ها و اهداف گرافیک محیطی:

- ایجاد نظم در محیط
- ایجاد جاذبه های بصری برای ارائه محیطی دلپذیر و زیبا
- بوجود آوردن محیطی مناسب بر پایه ارزشهای اجتماعی، بومی و فرهنگی
- برقراری روابط اجتماعی مناسب بین افراد

اشکال، عناصر، رنگ و سازماندهی دقیق تر بر اساس اصول بصری دارند. در یک محیط باید میان زیبایی و عملکرد ارتباط مناسبی برقرار کرد. طراحی محیطی برای زیبا کردن محیط بصری، آگاه نمودن و ارتباط برقرار کردن، اهرمی پر قدرت و اثر گذار است که در فضاهای باز (محیط شهری، خیابانها، معابر و ...) و در فضاهای بسته (هتلها، فروشگاهها، مترو، مراکز تفریحی و پارک و باغ وحش، سالنهای ورزشی، نمایشگاهها، فرودگاه، ساختمانهای مختلف و ...) با روش ها و بیان متفاوتی مطرح می شود.

برای رسیدن به بهترین نتایج باید روانشناسی محیط، جامعه و تاثیر متقابل انسان و محیط نیز مد نظر قرار بگیرد. یکی از مهمترین مبانی نظریه پردازان در رابطه با روانشناسی محیط

علامت تصویری ورزشی در المپیک ها

- در یک محیط
- بالا بردن حساسیت مردم نسبت به محیط
- ایمنی و آرامش دادن به افراد
- برقراری راه‌های سریع دسترسی به مکانها
- اطلاع‌رسانی مناسب

انواع طراحی در گرافیک محیطی

- طراحی علائم تصویری (پیکتوگرام‌ها)
- طراحی علائم و تابلوهای شهری
- طراحی روی بدنه ساختمانها
- طراحی روی بدنه وسایل نقلیه
- طراحی روی وسایل یک محیط
- طراحی گرافیکی با ابعاد بزرگ (مجسمه‌ها، نقش برجسته‌ها، نقاشی و طرح دیواری)
- سیستم‌های هدایت بصری
- طراحی کیوسک‌های شهری و غرفه‌ها

بیمارستانها و ... که حیظه گسترده‌ای دارد. یک پیکتوگرام می‌تواند معرف شیء یا مکان و یا یک منظور باشد. از نظر علم روانشناسی تأثیری که یک پیکتوگرام در بیننده به جا می‌گذارد بسیار سریعتر از همان معنا به صورت نوشتاری است. اطلاعات تصویری بهترین راه برآوردن نیازهای اطلاعاتی است زیرا از طریق دیدن و نه از راه شنیدن و خواندن و پرسیدن مکانهای مختلف شناسایی می‌شوند. ویژگیهای یک پیکتوگرام خوب این است که در نظر اول قابل فهم باشد، در مناسب‌ترین محل نصب شود، به سرعت در معرض دید قرار گیرد، از دورترین فاصله به چشم بخورد، رنگ آن متناسب با محل انتخاب گردد و حتی الامکان ساده باشد. آخرین گروه و تقسیم بندی‌هایی که برای

- بیلبوردها و استندها
- طراحی روی لباس و پوشاک کارکنان یک محیط
- طراحی تبلیغاتی به شکل بانرها، نوشته با دود هواپیما، نور و صوت)
برای شروع مبحث، با علائم راهنمایی یا پیکتوگرام آغاز می‌کنیم.

پیکتوگرام

گروهی از نشانه‌های تصویری هستند که به فارسی علائم تصویری یا راهنمایی و به لاتین Pictogramme نامیده می‌شود. تصاویر پیکتوگرام به ندرت انتزاعی و اغلب تصویری فیگوراتیو است که گاه با نوشته و حروف همراه است. نشانه‌های راهنمایی و رانندگی، علائم تصویری ورزشی در المپیک‌ها، مترو،

پیکتوگرام‌ها انجام گرفته شده به این صورت است:

- پیکتوگرام‌های عمومی برای همه منصب‌ها
- پیکتوگرام‌های برای بناها
- پیکتوگرام تجاری و موسسات (بنگاهها)
- پیکتوگرام‌های ورزش، رویداد و تفریحات
- پیکتوگرام‌های سلامتی و روان
- پیکتوگرام‌های وسایل نقلیه و حمل و نقل
- پیکتوگرام‌های سلامتی در کار
- خطرات در پارک‌ها و تفریح‌گاه‌ها
- تیر و پیکانها

هر یک از پیکتوگرام‌ها می‌تواند بر اساس کاربردشان در تقسیم بندی ۶ تایی ذیل قرار بگیرد:

- ممنوعیت یا جلوگیری (Prohibition)
- متضمن حکم یا دستور (Mandatory)
- احتیاط، توجه، آگاه کردن (Caution)
- خطر (Danger)

- ایمنی و سلامتی، اضطرار و اورژانس
(Safety and emergency)

- اطلاعات عمومی (General information)
بعضی از پیکتوگرام‌ها ممکن است بیش از یک مورد استفاده در تقسیم ۶ تایی داشته باشد.

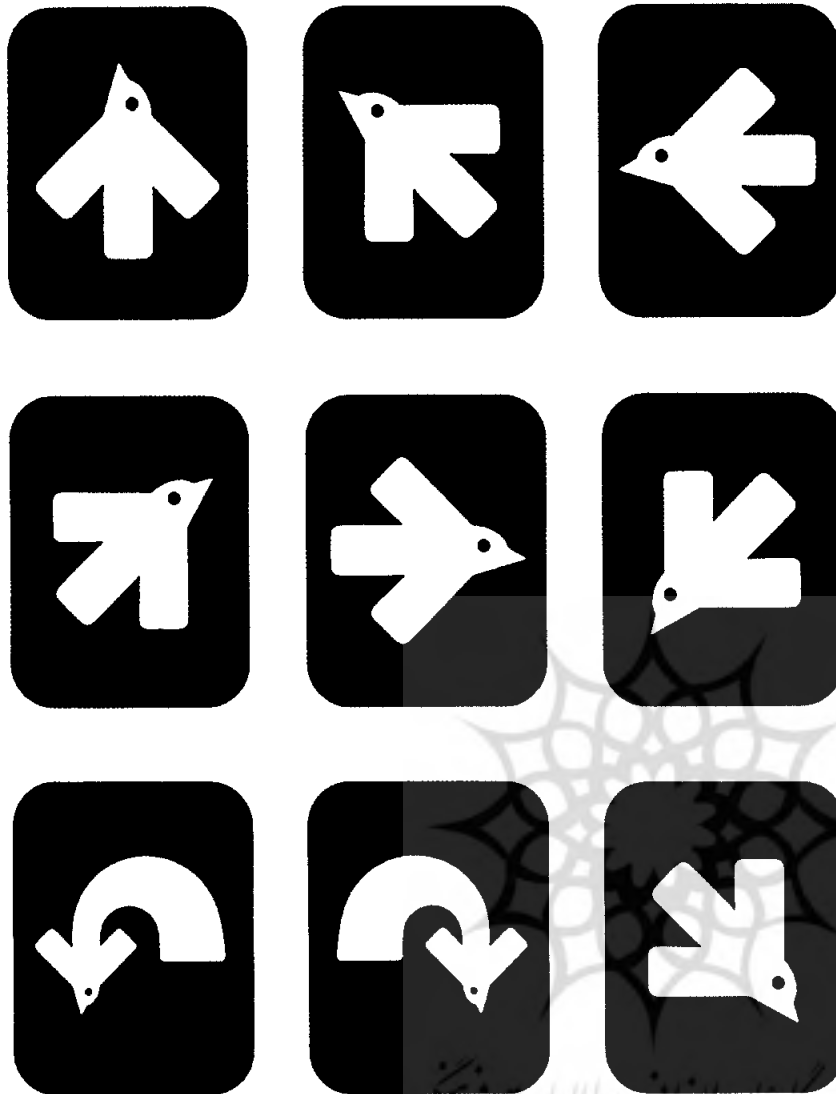
برای مثال: تصویر پیکتوگرام، پیاده روی
پیاده روی ممنوع
با احتیاط پیاده بروید
محل پیاده روی

کد رنگ و شکل در پیکتوگرام:

- رنگ قرمز برای خطر
- زرد برای احتیاط
- سبز برای کمک و اضطرار، ایمنی و سلامت
- آبی برای اطلاع دادن

در مورد اشکال:

دایره علامت ممنوعیت (دایره قرمز با خط مورب ۴۵ درجه که از بالای سمت چپ دایره به طرف پایین سمت راست دایره کشیده شده و دایره مشکی یا آبی جهت اجبار در دستور مورد نظر است).

- کادر بندی متناسب با موضوع یا حالت
- رسامی و اجرای دقیق
طراح علائم باید به اصول و مبانی هنرهای تجسمی و خلاقیت تکیه کرده و بدون زیر پا گذاشتن قوانین و استانداردهای بین المللی بتواند نوآوری را در کار خود ایجاد کند.

مصالح و مواد ساخت:

مواد و مصالح ساخت هر علائم و نشانه باید متناسب با شرایط اقلیمی، محیطی، جوی و کاربردی که برایش پیشنهاد شده انتخاب شود. این مواد می‌تواند از جنس آهن و فلزات مختلف، مواد پلاستیکی (پلکسی گلاس، فلکسی) تابلوهای نئون و یا چوب و مصالح ساختمانی مانند سنگ، گچ، سرامیک، کاشی،

مثلث علامت خطر و احتیاط که در مورد خطر با رنگ قرمز و احتیاط با رنگ زرد و حاشیه سیاه استفاده می‌شود.
شکل مربع با ۲ رنگ سبز (علامت اورژانس و ایمنی) و رنگ آبی (اطلاعات عمومی) کاربرد دارد.

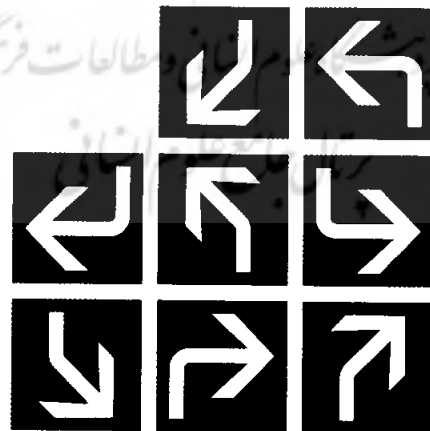
مراحلی که باید طراح در زمینه اجرایی کردن فکر در یک پیکتوگرام بکار برد به قرار زیر است:

- ایده پردازی
- هماهنگی ایده با موضوع
- خلاصه کردن
- بهره گیری مناسب از فضاهای مثبت و منفی
- بکار گیری تکنیک مناسب

قرار داد و مصالح را می توان از جنس پارچه و پلاستیک یا پلکسی گلاس انتخاب کرد. گاهی اوقات پیکتوگرام ها می تواند به جز قرار گیری روی پایه و غیره روی شیء مورد استفاده نیز جای گیرد. مثلاً پیکتوگرام شیر آبخوری روی بدنه آبخوری در پارک. در اینجا تعدادی از پیکتوگرام های دانشجویان مربوط به پارک، فروشگاه، بیمارستان و کافی شاپ نشان داده شده است. ■

بتون، سیمان، آجر و سفال باشد و یا هر گونه ملاتی که قابلیت استفاده طولانی مدت داشته باشد. در هتلها، تابلوها در انواع نورانی، دیجیتالی و الکترونیکی - در اماکن اداری از تابلوهای برنز و استیل یا برنز و شیشه در مناطق جنگلی و پارکها از سنگ و آهن رنگ خورده می توان استفاده کرد. نحوه نصب علائم نسبت به فضایی که قرار دارد بسیار مهم است. دانشجویان پس از آنکه محیط مورد نظر خود را مشخص کردند، فضاهای مجزا در محیط را در نظر می گیرند تا برای آن طراحی علائم تصویری انجام دهند. این علائم (پیکتوگرام ها) با توجه به فضای باز (پارک، باغ وحش و ...) و فضای بسته (داخل ساختمان یا فروشگاه و ...) می تواند طراحی شود. پس از آنکه مراحل طراحی و ایده یابی انجام پذیرفت مراحل اجرای کامپیوتری و رنگ گذاری نیز انجام می گیرد. سپس مرحله ساخت پیکتوگرام است که همزمان با ایده و طراحی روی این مسئله نیز به نسبت قرار گیری و نصب پیکتوگرام در فضای باز و بسته فکر باید کرد. به طور مثال برای پارک به دلیل قرار گرفتن علائم در فضای باز مصالح باید دارای استحکام و در مقابل رطوبت هوا مقاوم باشد و نصب آن روی پایه های محکم و زیبا انجام پذیرد، یا به طور نمونه در یک فروشگاه می توان محل نصب را از سقف به طور آویز

تعدادی از پیکتوگرام های دانشجویان مربوط به کافی شاپ، فروشگاه و بیمارستان